

IK ZIE, IK ZIE WAT JIJ NIET ZIET

Blinden zien architectuur door andere ogen. Ze luisteren, ruiken en voelen om een goed beeld van een gebouw te krijgen. Cabaretier, muzikant en schrijver Vincent Bijlo bekeek op zijn manier het vernieuwde Stedelijk Museum in Amsterdam.

TEKST: CORNÉ VERSCHUREN – FOTOGRAFIE: PETER VENEMA

Vincent Bijlo staat met zijn rug tegen wat vroeger de buitenmuur was van het Stedelijk Museum. Hij draait zich om en laat zijn handen glijden van de bakstenen naar de hardstenen lijsten. En terug. Vervolgens voelt hij aan de overgang van oud naar nieuw. Van baksteen naar stucwerk. “Is het een groot verschil tussen oud- en nieuwbouw? Hoe ziet die zogenoemde badkuip die tegen het gebouw is aangeplakt eruit?” Bastiaan van de Kraats antwoordt: “Het is gemaakt van wit kunststof, heeft een enorm volume en rust op vier poten.” Het blijft stil aan de andere kant, de informatie wordt verwerkt en opgeslagen. Dit is het soort informatie dat de cabaretier nodig heeft om zich een beeld van het gebouw te kunnen vormen. “Is het Stedelijk Museum nog wel een eenheid? Is de aanbouw mooi?” Zijn nieuwsgierigheid is niet te bedwingen. “De meningen verschillen nogal: sommigen vinden het mooi, anderen weer spuuglelijk”, stilt Van de Kraats de informatiehonger. “Dit schreeuwt om een maquette”, zegt Bijlo op zijn beurt.

Markante gebouwen

Van de Kraats is een van de initiatiefnemers van het boek ‘Architectuur door andere ogen’, waarin bekende blinden markante gebouwen in de Nederlandse

architectuur bezoeken en hun ervaringen vertellen. “De meeste gebouwen zijn gemaakt voor het oog, maar het is meer dan een stapel stenen. Mooi of lelijk, het zegt een blinde niets. Als ik me prettig voel in een gebouw, dan pas is het voor mij een mooi gebouw”, schrijft Bijlo in het voorwoord van het boek.

Overgrootvader Berlage

Hij is een liefhebber van architectuur. Die liefde is eenvoudig te verklaren. De beroemde architect Hendrik Petrus Berlage was zijn overgrootvader. Die ontwierp onder meer de Beurs van Berlage in Amsterdam. Genetisch bepaald of niet, zijn achterkleinzoon voelt uitstekend aan hoe een gebouw eruit zou kunnen zien. “Ik voel direct of een gebouw van steen of van hout is. Bij onbekende gebouwen ga ik het liefst even op de grond zitten om de omgeving op me te laten inwerken. Tijdens vakanties doe ik dat weleens in een kerkje in een Frans dorp. Het maakt je bijna onderdeel van de dorpsgeschiedenis. Je ruikt nog de wierrook van de zondagsmis en mensen schuifelen voorbij, ieder met hun eigen sores. Door stil waar te nemen word je je nog meer bewust van de ruimtelijke omgeving. Op zo’n moment voel ik de adem van het gebouw.”

Vincent Bijlo speelt nog tot en met mei zijn voorstelling ‘De Cultuuroptimist’ in verschillende theaters in het land. Op zijn website www.vincentbijlo.com vindt u de speellijst. Verder vertolkt Bijlo in mei de rol van J.S. Bach in de Goldbergvariaties die gezongen worden door het professionele kamerkoor PA’dam. Er staan optredens gepland in Utrecht, Leiden en Amsterdam.

"In de toiletten wil ik het woord 'vlieg' in braille in de toiletpot"

Echo's peilen

Volgens Van de Kraats is Bijlo een meester in het omschrijven van ruimtes, bijvoorbeeld van restaurants waar je 'de dagschotel nog in de muren voelt hangen', illustreert hij. Elke nieuwe ruimte die we inlopen in het museum wordt door Bijlo langs de meetlat gelegd. Met zijn tong klakt hij een paar keer. Hij stampt op de grond, klapt in zijn handen en maakt tot slot een sissend geluid. "Aan de hand van de echo's peil ik hoe groot ongeveer een ruimte is of hoe hoog. Ook kan ik zo bepalen of ik vlak bij een muur ben of dat ik nog een stukje kan lopen."

Geur van gebouwen

In het hart van het Stedelijk Museum bevindt zich het trappenhuis. Wit geverfd en van kleurrijke neonverlichting voorzien. De monumentale trap brengt niet alleen de bezoekers naar de eerste etage, op deze plek lijken ook alle decibels geluid van schoolklassen en andere rondleidingen zich te verzamelen. Bij de schrijver roept het herinneringen op. "Nu weet ik weer waarom ik vroeger alleen maar weg wilde uit een museum." De trap met de 'ijsskoude, koperen leuning' brengt ons op de eerste verdieping. Van de Kraats vertelt ondertussen over de totstandkoming van het boek. "Vijf jaar geleden sprak ik op

een congres met Martijn Jordans. Hij operde het idee om eens te onderzoeken en te beschrijven hoe blinden bepaalde markante gebouwen beleven als het oog is uitgeschakeld. Tegenwoordig wordt steeds vaker ontworpen op de computer en kiest een opdrachtgever een bepaald gebouw bijvoorbeeld aan de hand van 3D-animaties. Dat is niet waar het volgens mij bij architectuur om draait: het gaat juist om de beleving van ruimte, met alle zintuigen. Oude gebouwen gaan mij aan het hart. Daar zit nog een geur aan en ze hebben een bepaalde tactiliteit, hoe iets voelt. Dat gevoel en het gegeven dat blinden op een andere manier naar een gebouw 'kijken' wilden we graag onderzoeken in het boek. Het laat de lezer iets zien van gebouwen dat ze normaal gesproken niet zien."

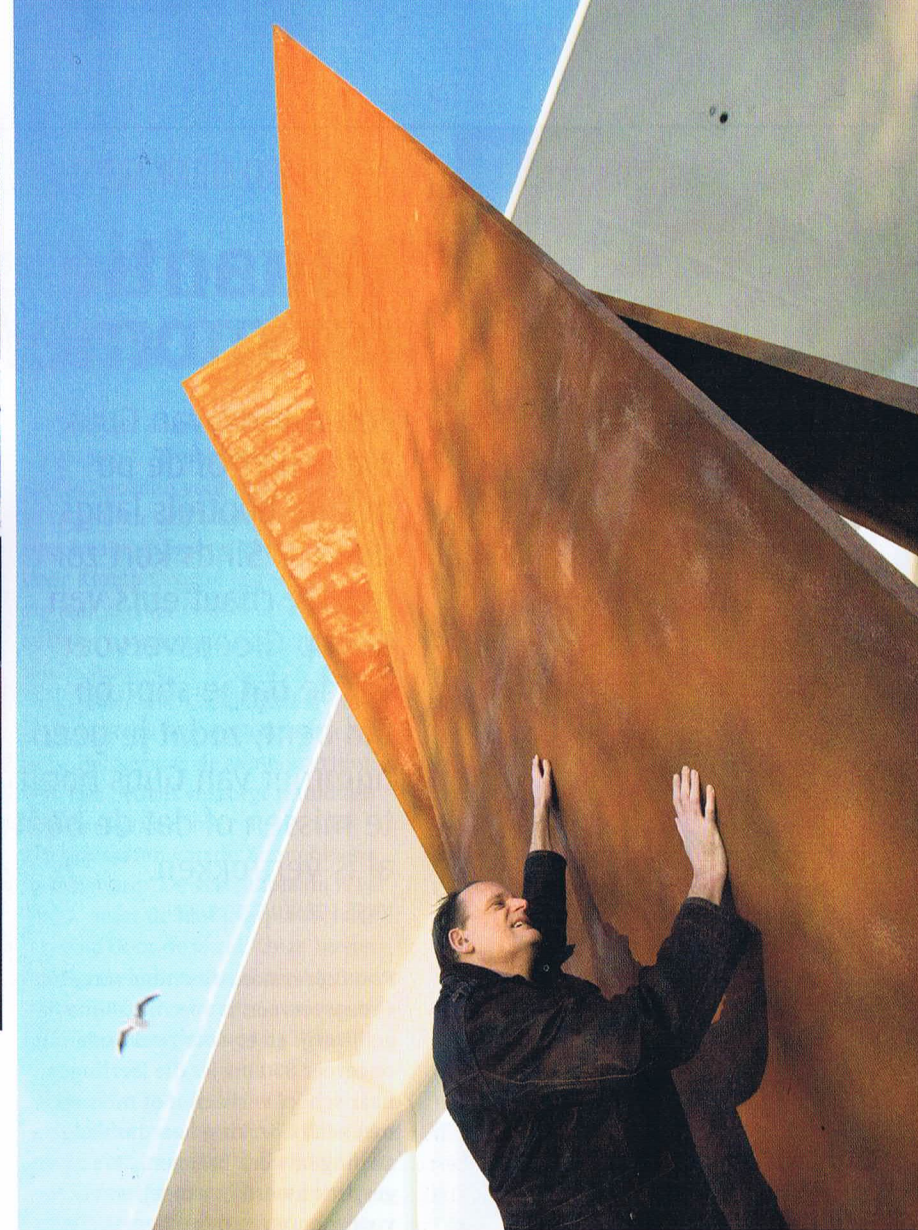
Krakende vloeren

In die periode sprak het duo ook met Vincent Bijlo over het idee. Van de Kraats: "Vincent vertelde toen dat hij de wacht ruimte op het NS-station in Haarlem herkende aan een klink waaraan een stukje ontbrak. Dat aspect, maar ook krakende vloeren, uitgesleten trappen of een boenwasgeur maken een gebouw waarin wordt geleefd mooi. Een onvolkomenheid maakt het karakteristiek." Van de Kraats en Jordans werkten voor hun boek ook

samen met Stichting Bartiméus. "Het boek bestaat uit twee delen: ons deel met de analyse van gebouwen door blinden, met als kern de audiodocumentaires en het deel van Bartiméus dat als een handleiding aanbevelingen doet voor inclusief ontwerpen. Hierbij wordt rekening gehouden met alle zintuigen. Wij deden het romantische deel, Bartiméus het technische deel."

Aanraken verboden

Terug naar de rondgang door het museum. De trap eindigt waar de Erezaal in het museum begint. Bijlo klakt, klapt, stampt en sist opnieuw. De ruimte is weer in kaart gebracht. Ook hier ontmoeten het oude en het nieuwe gebouw elkaar. "Hier ruikt het anders", zegt hij. Hij heeft gelijk, want het nieuwe gedeelte ruikt nog naar een mix van 'pas geverfd en nieuw hout'. Onderweg passeren we tal van kunstwerken die de moeite waard zijn. Maar niet voor de cabaretier en alle andere blinde bezoekers aan het museum. Aanraken van de kunstwerken is ten strengste verboden. "Misschien moet er in een hoek van een oude meester nog een QR-code (een code waarmee gebruikers op hun telefoon meer informatie over een schilderij, gebouw etc. kunnen binnenhalen, Red.) worden geschilderd, zodat we toch nog wat informatie krijgen", klinkt het enigszins cynisch.

Ruimtecapsule

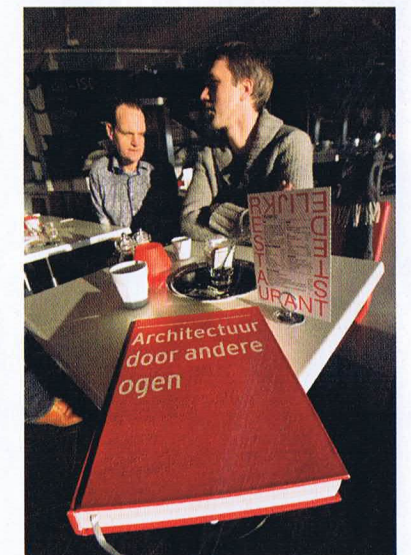
Op de eerste verdieping van het nieuwe gedeelte is een ellipsvormig raam. "Het enige raam in de zogenoemde badkuip aan de voorkant van het gebouw", weet Lotte Lacet, onze gids. Met een handig sprongetje veert Bijlo in het diepe raamkozijn. Het voelt er aangenaam warm en het ziet er vanaf een afstand uit alsof hij vanuit een ruimtecapsule neerkijkt op de aarde. "Wat ruik ik nu", vraagt hij. Composiet, antwoordt Van de Kraats duidend op het materiaal van de uitbouw. "Com-po-siet", klinkt het theatraal vanuit de 'ruimtecapsule'. Via een roltrap komen de bezoekers in de kelder van het museum. De rit doet Bijlo denken aan een metrostation in Londen. "Je voelt de warme lucht en het ruikt hier naar verwarmd isolatiemateriaal."

Meer zintuigen

Van de Kraats is door het boek wel anders tegen ontwerpen gaan aankijken. "Blinden vinden het fijn als de akoestiek in een gebouw goed is en niet alle ruimtes in een gebouw dezelfde afmetingen hebben. Daar

door kunnen ze zich beter oriënteren. Verder heb ik gemerkt dat hout een belangrijke rol speelt in een gebouw. Het staat dicht bij de mens dan beton, glas of staal. Hout heeft van nature een bepaalde warmte, klank en echo. 'It warms up the sound', zoals muzikant Paul Midón in het boek zegt" Het enthousiasme van Van de Kraats en Bijlo gaat verder dan het boek. "We hebben het plan – als we daar opdracht voor krijgen – om samen een gebouw te ontwerpen of een bestaand gebouw aan te passen. Vincent wil graag het hele ontwerpproces een keer meemaken," zegt Van de Kraats. Hoe dat gebouw eruit komt te zien weten ze niet precies, maar dat er meer aandacht voor meer zintuigen dan alleen het oog is, is duidelijk. Bijlo: "Gaandeweg moeten we dat gaan invullen, met maquettes en verschillende materialen. Eén ding staat wel vast: In de toiletten wil ik het woord 'vlieg' in braille in de toiletpot."

Met dank aan het Stedelijk Museum en Lotte Lacet die de rondleiding verzorgde.

ARCHITECTUUR DOOR ANDERE OGEN

Het boek is een initiatief van Martijn Jordans en Bastiaan van de Kraats die samen de stichting Zilvergrijs vormen. In samenwerking met de Stichting Bartiméus is het boek verder ingevuld en tot stand gekomen. Zilvergrijs vindt dat in de huidige architectuur te veel aandacht is voor visuele aspecten, waardoor prikkels ingegeven door de overige zintuigen naar de achtergrond worden gedreven. Het boek bestaat uit twee delen. Het eerste deel is een weergave van bezoeken van blinden en slechtzienden aan markante gebouwen in de Nederlandse architectuur. Het tweede deel is opgesteld door Stichting Bartiméus en bevat richtlijnen voor inclusief ontwerpen, waarbij rekening wordt gehouden met alle zintuigen. Architectuur door andere ogen (gewicht: 1.85 kilogram!) kost € 42,50 en is verkrijgbaar via alle boekwinkels in Nederland. Uitgeverij: De Kunst, Wezep. ISBN: 9789491196218